

La política social al Senegal: les estratègies i accions de l'Estat per a un sistema de protecció social

Social policy in Senegal: state strategies and actions towards a social protection model

Abdou Mawa N'diaye¹

Resum

La República del Senegal, com la gran part dels països del continent africà, fonamenta la seva política social sobre dos eixos de gestió: una gestió formal i oficial de la protecció social a través de les institucions de l'Estat, destinada principalment a les persones treballadores del sector formal i als membres de la seva família, i una política d'acció social basada en les mesures d'ajudes puntuals a les poblacions vulnerables i en el reforçament de les solidaritats tradicionals, a través de les organitzacions i les comunitats de base.

Aquesta política és una continuació de la instituïda durant la colonització i no permet fer-se càrrec de la demanda social immensa, es limita a l'accés als serveis socials bàsics com la salut, l'educació i la lluita contra la pobresa extrema. Això fa que les ajudes exteriors siguin imprescindibles per al manteniment de la pau social.

Paraules clau: Política social, institucions socials, solidaritats tradicionals, treball social comunitari.

Per citar l'article: MAWA N'DIAYE, Abdou. La política social al Senegal: les estratègies i accions de l'Estat per a un sistema de protecció social. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, agost 2014, n. 202, pàgines 99-111. ISSN 0212-7210.

¹Treballador social especialitzat en Organització comunitària. abdoumawa@gmail.com.

Abstract

As in most countries of the African continent, the Republic of Senegal bases its social policy on two axes: an official and formal management of the social protection carried out by the State institutions and focused on the formal sector workers and their families, on the one hand, and a social policy based on sporadic measures of assistance to vulnerable populations and on the strengthening of traditional solidarities, driven by Organizations and grassroots communities, on the other hand.

This policy derives basically from the very lines established during the colonization and does not aim to take in charge all the vast social demand, limiting its action on facing basic social services such as health, education and the fight against extreme poverty. That makes external aid essential to maintain social peace.

Key words: Social policy, social institutions, traditional solidarities, community social work.

La política social al Senegal

El gran repte de l'Estat senegalès és garantir el benestar social de la seva població i treballar en el desenvolupament dels seus serveis socials (salut, educació, ocupació, habitatges, etc.), en un context particularment difícil. La demanda en serveis socials de base és molt forta, i el seu creixement és cada vegada més marcat pel fet de la pobresa persistent de gairebé la meitat de la població, i també pel fet del creixement demogràfic que és de 3% l'any, i sobretot la joventut d'aquesta població. L'Estat està sotmès a una falta de recursos de diferents ordres, i les estratègies alternatives de solidaritats impulsades per les famílies, les comunitats de base, ja han arribat als seus límits objectius, fet pel qual avui el mercantilisme ha penetrat de manera remarcada en la prestació dels serveis socials.

Les oportunitats de millorar les condicions de vida de la població existeixen, però

abans cal considerar les persones més vulnerables com les persones que viuen en les zones rurals, les rodalies de les grans ciutats, dones i joves, no com a beneficiàries d'una assistència sinó com a actors del desenvolupament tant per a elles com per al país.

La política social al Senegal, definida com un conjunt de sectors d'intervenció pública i múltiple, no es pot analitzar a través d'un únic prisma sinó que cal abordar-la des de perspectives de diferents sectors com l'educació, la salut, la formació i l'ocupació, el medi ambient, l'habitatge, les dones i l'acció social. Parlar de política social, doncs, és fer un gran esforç de reagrupar diferents accions polítiques dels governs per fer-se càrrec de les demandes socials de la població senegalesa; podem fer referència al document d'Estratègia Nacional de Desenvolupament Econòmic i Social (SNDS en francès) com a document de base de la política social del país.

El 2011 La República de Senegal va formular un Document de Política Econòmica i Social (DPES) com a marc de referència de l'acció de l'Estat i dels seus partenariats al desenvolupament per al període 2011-2015. Les mutacions actuals de la societat senegalesa han fet sorgir nous reptes polítics, institucionals, econòmics i socials. Avui és imprescindible fer ajustos en els plantejaments de la solidaritat per adaptar-la a les noves demandes i adaptar-ne l'estratègia de lluita contra la pobresa.

■ Avui és imprescindible fer ajustos en els plantejaments de la solidaritat per adaptar-la a les noves demandes i adaptar-ne l'estratègia de lluita contra la pobresa.

Context social del Senegal

En aquest diagnòstic ens limitarem a la dimensió demogràfica del país, que ens dóna més informacions sobre l'abast de les necessitats de serveis socials, i a la dimensió de la legislació actual, que es refereix a la cobertura social de la població.

1. Tendències demogràfiques

En el moment d'accedir a la independència l'any 1960, la població de Senegal es xifrava en 3 milions d'habitants; l'any 2010 les estadístiques l'avaluen en 12,5 milions, el creixement demogràfic és de (260.000 persones l'any = 2,6%). L'any 2013 la població és de 12.873.601 habi-

tants,² amb una edat mitjana de 18,5 anys, el 43% de la població té menys de 15 anys (52% menys de 2 anys) i només el 2,9 % té més de 64 anys. Al país es compten 1.526.794 llars, de les quals 10.594 són considerades llars col·lectives, és a dir, moltes llars que s'agrupen en un mateix espai casa i comparteixen manutenció i normes com en les famílies tradicionals extenses. La població senegalesa és molt jove, amb una distribució igual entre les zones urbanes i les zones rurals, encara que el 52% de la població treballa en les activitats agrícoles, cosa que es denota en el moment de veure les xifres relacionades amb l'ocupació. L'atur es situa en el 10,3% de la població activa, però en la realitat només 1 de cada 5 persones treballa en temps complet, i això fa que hi hagi una gran dependència de les famílies a les poques persones que treballen, fet que condueix ineluctablement a una pobresa monetària. La taxa de la població que viu per sota del nivell de pobresa és del 49%. En realitat un 32% de les persones treballadores ocupa una feina considerada una subocupació, per la seva precarietat o simplement per la seva feble remuneració.

La població activa està molt feminitzada i representa el 52% del total, i la majoria de les dones ocupa feines no remunerades encara que no es considerin persones aturades. Una gran part de les persones joves, el 65% de la població activa, prové en gran part del món rural, migra cap les ciutats i es dedica bàsicament a activitats informals del comerç ambulat i/o de feines precàries. El gran problema del sector

² RGPHAE 2013 de l'Agència Nacional d'Estadístiques i de la Demografia ANSD del Senegal.

de treball és la inadequació entre formació i ocupació i una gran taxa d'analfabetisme, 49% de la població adulta. Aquesta situació fa que els sectors formals de l'economia tinguin moltes dificultats per trobar gent qualificada per fer créixer les seves activitats, malgrat les condicions legislatives favorables. Les ofertes de formació professional estan molt concentrades en la capital i el 79% de les institucions són privades.

En un context de creixement demogràfic, tot i les millores dels últims anys no es veuen reflectides en un accés als serveis socials bàsics de la població que es troba recollit en els objectius del mil·lenni al Desenvolupament de les Nacions Unides (OMD).

- **Educació:** la taxa d'escolarització l'any 2011 és del 59,6% de la població en edat d'entrar a l'escola, una situació que afecta més les zones rurals. Els resultats obtinguts en acabar el cicle de l'escola primària indiquen que només un 66,9% l'han assolit, això vol dir un terç dels alumnes abandona els estudis sense assolir el nivell mínim de competències en lectura i escriptura. El nivell elevat d'abandonament escolar segueix igual en els cicles superiors, tant en el secundari com en l'universitari. La manca d'infraestructures i de professionals de l'educació per a tothom seria una quimera per a l'horitzó 2015 tal com marquen les OMD. Aquesta situació s'acompanya per una feble eficàcia interna que es tradueix en la qualitat de l'ensenyament.
- **Salut:** Les normes preconitzades per l'Organització Mundial de la Salut no seran assolides pel país en el cas de

les infraestructures com en la dotació de personal qualificat. Es limiten els indicadors determinants del marc referència en matèria de salut com la mortalitat infantojuvenil, que encara és molt elevada: 47/1000 naixements vius l'any 2011 (72/1000 en l'any 2011, una baixada que s'explica per una bona cobertura en vacunes), i encara el 26% de persones nascudes no compliran els 5 anys. Xifres molt allunyades de les d'OMD. Quant a la mortalitat materna, constatem que 392 dones moren per 10.000 parts; aquesta xifra amaga una diferència molt gran entre les regions, ja que en algunes la mortalitat és de més de 1.000 morts en el moment del part per cada 10.000. Les principals causes d'aquesta mortalitat són patologies obstètriques directes com les hemorràgies, hipertensió arterial, i indirectes com l'anèmia i la malària. La gran mancança rau en la manca de professionals i en l'absència d'una bona cobertura en salut sexual reproductiva en tot el país. L'altra causa de la mortalitat infantojuvenil és deguda a l'accés a l'aigua potable, ja que malgrat els progressos que fan que per al 98% de la població urbana estigui resolt, aquesta taxa en zones rurals és del 80%, amb les dificultats afegides que requereixen un manteniment costós i permanent.

Els mecanismes de cobertura social oficial corresponen a un model imposat per les potències colonials, en aquest cas per França, que responen a un model de política social occidental que comporta una orientació sobre el model residual que se

sosté sobre els mecanismes tradicionals de solidaritat, i el model institucional que depèn de l'Estat a través de la política social. La cobertura social en la legislació i la part dita oficial es basa en model jerarquitzat i destinat a la població treballadora del sector formal i oficial.

El sistema de cobertura social oficial

El sistema de seguretat social formal cobreix exclusivament les persones treballadores assalariades, que de fet constitueix una part poc significativa de la població activa del país. Hi ha dues línies que són pràcticament distintes i autònomes; una s'ocupa del sector privat i de les persones treballadores del sector públic no funcionariades, i l'altra del personal del sector públic funcionariades.

En la primera línia, la seguretat social està gestionada per tres organismes: la Caixa de Seguretat Social (CSS), les Institucions de Prevenció de la Malaltia (IPM) i l'Institut de Prevenció de la Jubilació al Senegal (IPRES en francès).³ La CSS té el dret de monopoli de la gestió de les branques de prestació familiar, dels accidents de treball i de les malalties professionals.

L'IPRES s'ocupa de la gestió de la pensió de jubilació de les persones treballadores no funcionaries; el risc de malaltia o la cobertura sanitària ja esta a les mans d'altres institucions i dels IPM, que d'una certa manera serveixen de mútua dels treballadors i de les treballadores del sector formal privat o no funcionariades. En la segona línia, el personal funcionari és totalment independent del personal del sector privat quant a la gestió dels recursos.

La seguretat social del personal del sector privat i dels no funcionaris del sector privat es resumeix en:

Les prestacions familiars són fixades per la llei 73/37, del 31 de juliol 1973, que es refereix al Codi de Seguretat social en el seu capítol 1 i en l'article 4. Aquestes prestacions són per a les persones treballadores que tenen un o més fills i filles al seu càrrec, i es beneficien d'una atribució d'una quantitat fixa de diners i de l'accés a béns i serveis acordats en l'interès de la família. D'aquesta prima només se'n pot beneficiar el cap de família per compensar les despeses resultants del naixement d'un fill. Hi ha quatre àmbits de prestacions familiars.

- les indemnitzacions prenaixement
- les indemnitzacions diàries de la maternitat atribuïdes durant l'embaràs

³ - Caixa de Seguretat Social: és la institució pública social que s'encarrega de pagar els subsidis de prestacions familiars i indemnitzacions de les persones treballadores (pagament per fills, baixa maternitat...) i dels accidents de treball. Recull les quotes i pagament de les empreses i persones treballadores de la seguretat social. (Assegurança pública)

- IPRES: és la institució que s'encarrega de les prestacions de pensions de jubilació de les persones del sector privat i públiques no funcionaries. Paga les pensions i la cobertura sanitària de les persones jubilades i recull les quotes i pagament de les empreses i persones.

- IPM: és la institució que funciona com una mútua de salut per a les empreses d'una plantilla de més de 100 persones, és l'assegurança de salut per a les persones treballadores en actiu de les empreses privades i del sector públic no funcionari.

- les indemnitzacions de maternitat atribuïdes després de l'embaràs

- les indemnitzacions familiars

Les prestacions familiars estan fixades en 1.000 fr (1,5 €) per infant fins el sisè i 750 fr (1,14 €) a partir del setè. Tres condicions són requerides per beneficiar-se de les prestacions: ser treballador assalariat, tenir fills i filles a càrrec i residir a Senegal. El règim de prestacions familiars està finançat per les quotes pagades pels empleadors a una taxa del 7% dels sous limitats a 60.000 fr cfa (92 €/mes).

Hi ha quatre formes de prestacions per accidents de treball i malalties professionals. Les indemnitzacions diàries per incapacitat; el reemborsament de les despeses farmacèutiques i d'hospitalització; pagament de les despeses funeràries; l'obtenció d'una renda en els casos específics. La taxa de cotització per accidents de treball depèn dels sectors de treball i va de l'1 al 5% en funció dels riscos per un sou limitat a 60.000fr cfa/mes (91,47 €).

Les IPM són obligatòries per totes les empreses de més de 100 treballadors i són mútues que s'encarreguen de totes les despeses generades per la malaltia dels seus membres beneficiaris. Aquest sistema, que existeix des de fa gairebé 40 anys, es finança per una taxa maximal de cotització de 6% dels sous limitats a 60.000 fr cfa/mes (91,47 €) que es paga de manera repartida entre l'empresa i la persona treballadora. Els beneficiaris són les persones treballadores permanents de l'empresa o l'associació d'empreses que participen en la mútua, també els membres de la seva família (esposes i fills) a condició que ells mateixos no siguin beneficiaris d'un règim IPM similar.

L'IPRES organitza i gestiona la part del règim general de les pensions de jubilació per totes les persones treballadores que estan sota la legislació del codi de treball, i el règim complementari dels executius del privat. El règim general es basa en dues prestacions contributives: la prestació de jubilació i la prestació de reversió en funció de les cotitzacions pagades i dels punts adquirits; també dues prestacions no contributives (subsidi de solidaritat i del fons d'auxili social) que fan referència a les quotes pagades i els anys de serveis beneficiaris.

La prestació de jubilació és una prestació essencial del règim de base. La seva liquidació no pot ser efectuada a la demanda expressada per el beneficiari, accedir a una pensió de jubilació ha de ser provat per una justificació de cessació d'activitats i un compromís de no tornar a l'activitat assalariada sense informar-ne l'IPRES.

La gestió de les institucions com la CSS, les IPM i l'IPRES depèn d'òrgans paritaris entre les organitzacions patronals i les de les persones treballadores.

La seguretat social dels funcionaris del sector públic està definida per la llei 61-33, del 15 de juny de 1961, i està destinada als agents de l'Estat dels diferents cossos. Aquesta seguretat social té tres prestacions familiars que cobreixen les relacionades amb la maternitat i els suplementes dels càrrecs familiars. La dona funcionària es beneficia d'una baixa de maternitat de 14 setmanes i percep la seva nòmina. Els suplementes de càrrecs de la família són les prestacions familiars per les persones funcionaries són:

- un primer subsidi familiar que es paga de manera anual en els dos primers anys del primer matrimoni del funcio-

nari. Aquesta prestació esta destinada als homes treballadors casats, per a les famílies polígames només se'n beneficia en el primer matrimoni.

- Un segon subsidi familiar pagat a partir del segon fill a càrrec seguint condicions determinades.
- Les primes de les primeres edats pagades durant els primers anys dels fills, una en el primer any, una en el segon.
- Un subsidi del sou únic atribuït a les famílies, llar o funcionaris on només una persona rep un sou professional. Tots els funcionaris, encara que siguin solters, vidus o en parella tenen dret a aquest subsidi. Aquesta prestació beneficia només les persones treballadores amb sous que constitueixin l'única font d'ingressos de la llar.

La malaltia està totalment coberta en la consulta i parcialment (80%) en el cas d'hospitalització.

El règim de pensions de les persones funcionàries correspon al codi de les pensions civils i militars de 1981, que organitza la jubilació del personal militar i civil de l'Administració.

La cobertura social en aquest sistema només cobreix menys de 10% de la població activa, que són assalariats en sistema formal amb un contracte de treball indefinit. Malgrat la seva generositat deixa una gran part de la població treballadora fora d'un sistema de garanties socials i de cobertura sanitària, això tant a nivell de l'Administració com de la societat civil. S'obliga a tenir altres mecanismes de gestió dels problemes socials i de la solidaritat.

La política de l'acció social

La política de l'acció social constitueix el dispositiu que permetrà a l'Estat dur a terme el desenvolupament social del país. Les prioritats en la matèria consisteixen a assistir les poblacions vulnerables, afavorir la inserció social de les persones minusvàlides; estudiar les vies i els mitjans per a una profilaxi social eficaç amb l'elaboració i programes d'informació, d'educació i de comunicació; promoure les associacions de base, i crear centres d'acollida als infants en situació vulnerable; tractar la inserció de les persones de la tercera edat donant suport a les iniciatives i coordinant el conjunt de les activitats socials.

Les polítiques de l'acció social són atribuïdes als ministeris de la salut i acció social i el ministeri de la família i l'infant, i totes les voluntats de generar la cohesió social a través aquestes intervencions de l'Estat i els recursos financers destinats són relativament limitats. Pràcticament a l'excepció dels fons destinats al funcionament dels serveis, les partides que el pressupost del govern destina a la política de l'acció social són molt poc dotades. Aquestes partides es limiten:

- A auxilis i ajudes a víctimes de sinistres o catàstrofes naturals, com suport als pupils i pupil·les de l'Estat.
- Subvencions a les institucions d'educació no convencionals com les daaras⁴ (escoles religioses tradicionals).
- Ajudes a aparells mecanitzats per a les persones minusvàlides.

Els recursos humans destinats als serveis socials, malgrat disposar d'equip pluri-

⁴ Daara: Escola tradicional on s'ensenya l'Alcorà i els preceptes de la religió; són també lloc de formació per als nens en matèria d'agricultura i altres oficis tradicionals.

- **Els recursos humans destinats als serveis socials, malgrat disposar d'equip pluridisciplinari, són d'efectius molt reduïts i molt limitats en les intervencions.**

disciplinari, són d'efectius molt reduïts i molt limitats en les intervencions.

Aquestes limitacions obliguen l'Estat a obrir els mecanismes de solidaritats tradicionals i les organitzacions de base per aconseguir els objectius d'inserció de les persones vulnerables i construir la cohesió social, per això el treball social comunitari ha pres una dimensió gran.

Treball social comunitari al Senegal

El treball comunitari està molt lligat a l'evolució política del país. En efecte les polítiques socials han sigut el calc de les metròpolis colonitzadores, en efecte fins ara les polítiques socials institucionals són les mateixes, implementades a França, amb una adaptació que permet una segregació entre les persones ciutadanes franceses i els subjectes colonitzats o "indígenes". En el curs de les lluites per l'emancipació i la independència iniciades sobretot pel moviment comunitari dels grups d'esquerra, la lluita contra les potències occidentals obliga a impulsar alternatives al sistema instaurat. Amb el Moviment d'esquerra va haver-hi un desenvolupament de corrents de pensament intel·lectual, d'actuació en les organitzacions comunitàries, que tenen com a referència les cultures i els usos tradicionals del territori. Les idees que en

surten algunes vegades són transformades en projectes polítics per permetre a les poblacions ser autònomes i mestres del seu destí, així molts programes serveixen de base per impulsar aquest canvis.

Programes d'alfabetització

L'alfabetització dels pobles en les llengües nacionals africanes constitueix un mitjà important per a l'emancipació, així doncs els intel·lectuals d'esquerra organitzen durant les seves vacances cursos per les persones del món rural o dels barris perifèrics de les grans ciutats, o fins tot aquestes accions són el sacerdoci o la seva missió a la vida. Els pagesos i els sindicats o organitzacions corporativistes seran les vies indicades per fomentar classes d'alfabetització funcional com les descrites per Paulo Freire. Aquestes actuacions que suposadament busquen una revolució i una conscientització per la lluita per la independència mitjançant una reapropiació cultural generen un xoc amb els principis de l'organització tradicional, que accepta una jerarquització tan rígida que s'assimila en les teories socials com a règim de classes incompatibles amb la revolució.

Aleshores els programes dissenyats no acaben d'enganxar amb les poblacions, ja que per a aquestes no són ni més ni menys que una continuació de les lluites entre blancs europeus i assimilats africans per controlar el poder. Els rars èxits que es poden trobar en la història són el fet d'alguns sindicats i partits polítics, que en el moment donat no han posat la destrucció de l'organització tradicional com a obstacle a la independència i a la construcció nacional.

L'alfabetització funcional d'una certa manera ha permès el reconeixement de les llengües africanes, i sobretot crear una consciència popular en l'àmbit de l'agricultura i la millora dels productes de base de l'economia. Els resultats més visibles són la formació, la facilitat de formació de cooperatives rurals i sindicats de productors, que han estat determinants a l'hora d'emancipar-se de l'Estat providència.

Els programes d'alfabetització han contribuït directament a la millora de la formació dels pagesos i les dones de la zona urbana, que sortien dels circuits formals d'educació. També la idea de l'escola d'adults entra en els costums dels pobles africans.

Models de polítiques socials i el treball comunitari

Els models de polítiques socials a l'Àfrica no responen ni dels residuals (basats en les tradicions dels pobles) ni dels institucionals (establerts per l'Estat), són les còpies de les polítiques establertes pels governs colonialistes i posats en continuació pels governs postindependència. Aquest fet relleva els límits de l'eficàcia de les còpies, que són les següents:

- La base de les polítiques no ve d'un estudi de les realitats sociològiques.
- La dificultat de cobrir els problemes socials del continent segons aquest model.
- L'axioma de partida i la seva referència en la relació salarial.

Per tant el treball comunitari es troba molt involucrat als espais de relacions formals similars als que existeixen en els països europeus. El lloc de treball i els models

d'organització locals oficials (associació de pares, alumnes, consell de barri de la joventut, dones, polítics, comitès de partit i de professions liberals...) i les empreses. L'objectiu principal és garantir la participació de les poblacions en les tasques del govern, en la pràctica han seguit instruments de control dels partits en el poder.

Organitzacions oficials de la xarxa comunitària

Els treballadors

L'absència de cobertura social universal obliga les empreses de crear mútues i/o comitès dels treballadors, gestionades tant pels empresaris com pels treballadors. Aquí el treball comunitari consisteix a organitzar la xarxa de solidaritat entre els treballadors que surt de les Xarxes sindicals de reivindicació. La funció de les mútues empresarials és:

- Garantir la cobertura social i sanitària dels socis i les seves famílies.
- Promoure obres socioculturals de l'empresa (arbre de Nadal, gala, excursions, colònies de vacances, viatges de peregrinació als llocs sants).
- Fomentar cooperatives d'habitatges.
- Garantir la formació continua dels socis.

Comitès de barris

La funció dels comitès normalment és el desenvolupament del barri tant a nivell econòmic i social, amb l'ajut de les estructures de l'Estat, però la forta politització dels càrrecs (nominació no segons competències sinó pertinença a un partit polític) i de les realitzacions no acaben de convèncer les poblacions, més aviat han estat ei-

nes de promoció individual i de control del partit polític.

Les cooperatives rurals

La funció de les cooperatives és gestionar la producció agrícola, fent-se responsables de la millora dels materials i productes. Sobretot servir de relleu entre les institucions financeres de l'Estat i els pagesos.

El model de cooperatives establert ha xocat segons les orientacions ideològiques del règim amb les organitzacions tradicionals, sobretot en la gestió de les terres.

■ El model de cooperatives establert ha xocat segons les orientacions ideològiques del règim amb les organitzacions tradicionals, sobretot en la gestió de les terres.

El treball comunitari i les organitzacions no es poden plantejar fora de les línies traçades per l'Estat, la por d'influències democràtiques i/o d'emancipació dels pobles de "l'Estat providència" impedeix tota vel·leïtat de treball comunitari de les organitzacions privades, només es toleren les que no tenen cap intenció política afirmada, és a dir, les institucions religioses i les de les Nacions Unides, o col·laboradores neutrals com Creu Roja Internacional. Però l'instint de conservació ajuda, les poblacions desenvolupen alternatives capaces de garantir una cobertura integral dels problemes socials, les xarxes de solidaritats tradicionals són cada vegada més visibles i fortes. I, aprofitant les noves obligades per les institucions segons els acords de Bretton Woods, comencen a prendre un paper oficial i reconegut per

l'Estat. Els estats estan obligats a concedir els poders de treball comunitari als organismes privats, cedir una llarga autonomia a les iniciatives populars. Això vol introduir una gran dosi de llibertat i democràcia en les relacions públiques.

Perspectives pluralistes del treball comunitari

Les realitats polítiques obliguen a introduir innovacions i reactualitzacions de pràctiques antigues que puguin participar en una experimentació social que considera l'home en el centre de les preocupacions. L'objectiu principal de la nova orientació del desenvolupament comunitari és permetre a les col·lectivitats esdevenir autònomes i responsables del seu propi desenvolupament.

Així doncs, les organitzacions tenen una base popular de solidaritat tradicional que fins ara ha mantingut un cert equilibri social en molts països africans.

Les solidaritats tradicionals

La política social occidental s'aplica als individus amb l'objectiu que els permet la solidaritat nacional obligatòria de satisfer les seves necessitats, la seva institució procedeix d'un universalisme de lleis econòmiques clàssiques que no tenen cap relació amb les societats africanes. En efecte el benestar econòmic no apareix gens en els factors de producció i no tenen cap valor mercantil. Tradicionalment les propietats del clan són col·lectives i gestionades pel cap. Aquest té la responsabilitat de fer-se càrrec del benestar de tots els membres. Els béns adquirits per qualsevol dels mem-

bres serien redistribuïts d'una certa manera a tots els altres, per tal de mantenir un equilibri social. Aquest no s'identifica com un ajut sinó com un acte basat en les normes i costums que la comunitat transmet als seus membres.

En la modernitat, les xarxes solidàries tradicionals s'han mudat en acció d'entrepresa, basada en una reciprocitat possible pel fet d'una autonomia relativa, que li permet assegurar una cobertura integral dels problemes socials.

Sistema de finançament a través d'organització d'autofinançament com a tontine: Funciona com una cooperativa de crèdit que ha permès finançar un projecte d'un membre sobre base d'una quota periòdica que deixa cada membre. La beneficència és rotativa i només en una única vegada per inscripció. Aquest sistema, molt usat en els mercats africans, constitueix l'alternativa de crèdit que els bancs no deixen, i segurament els recursos principals de l'economia submergida. Les organitzacions de les tontines no corresponen a cap reglamentació pública, així permet un funcionament suau de les estructures i la base principal és la confiança mútua.

Els agrupaments NAAM

Són associacions tradicionals d'ètnies, la seva funció essencial és treballar a la defensa de la llengua i de l'arrelament dels membres a la cultura.

Són les institucions que negocien el pla de desenvolupament dels territoris de l'ètnia, si existeixen, la transformació d'aquestes en associacions oficials de base parentela, o d'originaris.

Aquest tipus d'associació segueix vigent en les grans aglomeracions urbanes com a

motor de pressió als governs i instal·lació dels seus socis venint dels pobles.

Agrupament d'interès econòmic

Són cooperatives de treball que permeten la reunió de persones sense necessitat de tenir la mateixa professió o ser de la mateixa zona geogràfica. L'objectiu d'aquesta forma és transformar de mica en mica l'economia submergida en una economia formal orientada en el desenvolupament local i resoldre l'atur. Aquestes empreses es beneficien de línies de crèdits i de subvencions tant públiques com privades.

Agrupaments de dones

Les associacions de dones són, de certa manera, les més dinàmiques en la recerca de solucions a la pobresa i l'èxode rural. En efecte, tots els programes de desenvolupament comunitari d'abast subregional recomanen la participació i la implicació dels moviments de dones des de la concepció i la realització. Els resultats generals han de permetre una bona inversió i desenvolupament local i sobretot contribuir a la formació en el lideratge de les dones, l'accés a les terres i els crèdits.

■ **Les associacions de dones són, de certa manera, les més dinàmiques en la recerca de solucions a la pobresa i l'èxode rural.**

Amb una iniciativa de la comissió de les nacions sobre desenvolupament social, una xarxa d'agrupament de dones es munta a nivell nacional (federacions) i subregional, així doncs s'estalvien totes les tramitacions burocràtiques per accedir als recur-

sos públics i privats. Els resultats més destacats d'aquest tipus d'organitzacions són les empreses comunitàries muntades, que permeten la reducció de la dependència alimentària i la reducció del nivell d'analfabetisme.

Comitè local de desenvolupament integral

Els comitès locals de desenvolupament són estructures que afavoreixen la integració de tots els programes que es desenvolupen en la mateixa zona, encara que siguin d'àmbits diferents. Totes les organitzacions públiques i privades han de col·laborar en una recerca de sinergia per la via d'un desenvolupament durable del territori.

Les ONG locals són la continuació de les associacions. Així doncs, poden ser representants de les grans organitzacions internacionals, i així poder accedir als finançaments internacionals.

Associació Cultural i esportiva ASC

Les ASC són associacions vinculades als barris que organitzen activitats esportives i culturals. Aquestes entitats representen al barri tant com a associacions de veïns o com a assemblea del barri. Són les entitats que formen l'eix central del comitè local de desenvolupament. A nivell nacional una xarxa de les ASC permet la gestió i l'organització d'activitats de vacances per als joves, compartint educació de lleure i desenvolupament social.

Comitè local de salut

Vénen de les iniciatives de la OMS que fomenten la gestió de la salut des de les poblacions de base, així els CLS promouen l'ús dels fàrmacs genèrics, el muntat-

ge de mútues de salut i la gestió i l'administració dels centres d'atenció primària.

El desenvolupament comunitari a l'Àfrica sembla ara el primer pas per a la constitució de blocs comunitaris que redissenyaran les fronteres perquè s'adaptin més a les realitats sociològiques i culturals de les regions. Les iniciatives de base comencen a ser subregionals sota la impulsió tant dels polítics com de les organitzacions locals.

La formació i el lloc de treball dels treballadors socials al Senegal

La professió de treballador social amb aquest vocable apareix durant l'any 1994 amb la reorganització de l'escola de formació, d'on sortien les persones funcionàries gestores dels serveis socials de l'Estat. Les dificultats d'absorbir totes les persones diplomades en els serveis públics i el creixement de les organitzacions privades que reclamen professionals per a les seves accions de suport a la política d'acció social de l'Estat porta l'Estat a obrir i reestructurar la formació dels gestors socials. Així l'antiga Escola Nacional dels Educadors i Assistents Socials cedeix per la formació dues estructures:

- L'Escola Nacional de Desenvolupament Sanitari i Social (ENDSS): D'on sortiren tots els professionals de treball lligat en les estructures sanitàries o de gestió del personal treballador en el marc de la legislació de la cobertura social. En aquesta formació surten els professionals d'assistència social on les seves principals activitats són en els establiments socials de l'Estat que gestionen les diferents aju-

des i suport a les persones vulnerables dels municipis. També en les empreses persones assistents socials són reclutades en la gestió de les Institucions de Prevenció de les Malalties (IPM) i el servei social del personal.

- L'Escola Nacional del Treballadors Socials Especialitzats (ENTSS) forma els treballadors socials en dues especialitzacions: (organització comunitària i Reinserció de les persones minusvàlides) i els educadors socials. En les diferents modalitats les persones formades són principalment destinades a les organitzacions socials i els municipis per dirigir programes d'interven-

- **L'Escola Nacional del Treballadors Socials Especialitzats (ENTSS) forma els treballadors socials en dues especialitzacions: (organització comunitària i Reinserció de les persones minusvàlides).**

cions que no depenguin per la seva execució exclusivament del pressupost del govern. Aquests professionals són presents en les entitats de la societat civil com a les ONG i les institucions de cooperació com els programes de les agències de les Nacions Unides.

Bibliografia

- *Code de la Sécurité du Sénégal*, llei núm. 73 -37 de 31 de juliol de 1973. Data de consulta 5-9-2014. <http://www.droitafrique.com/images/textes/Senegal/Senegal%20%20Recueil%20textes%20securite%20sociale.pdf>.
- Document SNDES 2013-2017: *Stratégie Nationale de Développement Économique et Social*, novembre 2012. Data de consulta 5-9-2014. http://dspace.africaportal.org/jspui/bitstream/123456789/34387/1/SNDES_2013-2017_-_consolidation_version_24_oct_2012.pdf?1
- MOMAR-COUMBA DIOP. "Les politiques sociales en Afrique de l'Ouest: Quels changements depuis, le Sommet de Copenhague? Synthèse des études de cas (Bénin, Burkina Faso, Côte d'Ivoire, Mali, Sénégal)", en *Politique sociale et Développement Document du programme*, núm. 5 (abril 2001). Institut de recherche des Nations Unies pour le développement social. Data de consulta 5-9-2014. [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/0760D98843FC812080256B5E003E3367/\\$file/diop.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/0760D98843FC812080256B5E003E3367/$file/diop.pdf).